

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Julkisen osakeyhtiön perustaminen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi on perusteltua ja kannatettavaa. Perusajatuksena X Oy perustaminen on hyvä, jolla pyritään edesauttamaan osatyökykyisen työelämään pääsyä. Olennaista on, että palvelu perustuu työsuhteeseen. TEM: n tulosohjauskriteerit ovat tärkeässä roolissa, jotta toiminta vastaa yhteiskunnallisesti asetettuihin tavoitteisiin. Määrällisen tulosseurannan tulisi pysyä viitteellisenä ja joustavana, jotta X Oy:n toiminnalla voidaan keskittyä luomaan aitoja välityömarkkinoita ja vahvoja yrityskumppanuuksia.

Esityksessä X Oy:tä on arvioitu pääasiassa hallinnollisena instituutiona juridisista, sosiaalipoliittisista ja julkistaloudellisista lähtökohdista. Esityksessä ei kuvattu mahdollista liiketoimintasuunnitelmaa, jonka avulla X Oy pyrkii tulokselliseen toimintaan, joka ei vääristä kilpailua ja toimii markkinaehtoisen hinnoittelun keinoin. Liike-toimintasuunnitelman avaamisella ja mahdollisten liiketoimintakumppaneiden esittelyllä olisi nähty olevan merkittävä rooli toiminnan kokonaiskuvan hahmottamisen kannalta, jonka avulla olisi voinut arvioida toiminnan edellytyksiä, tuloksellisuutta, laatua tai kasvumahdollisuuksia.

Markkinaehtoisen hinnoittelun ja kilpailutilanteen vääristymisen kannalta X Oy:n on toiminnassaan huomioitava suuret alueelliset erot, sekä erilaiset toimintaympäristöt. Seuraukset samankaltaisilla toiminnoilla eri puolella Suomea voivat olla hyvin erilaisia. Siksi toiminnan asteittainen aloittaminen on kannatettavaa.

Riski kilpailutilanteen vääristymiselle on huomattava etenkin pienemmillä alueilla ja tietyillä toimialoilla. X Oy:llä on oltava käytössään laajamittaista alueellista tietoa ja tuntemusta kyseisten alojen markkinatilanteista. Tämä edellyttää laajamittaista sidosryhmäyhteistyötä keskeisten toimijoiden kanssa.

Mikäli X Oy:lle ohjataan vain työttömiä työrajoitteisia henkilöitä palvelusuhteisiin, jotka eivät ole onnistuneet työllistymispyrkimyksissä tähän mennessä, millaisia työ- ja tukimahdollisuuksia X Oy:llä on käytettävissään, jotta työmarkkinakysyntä tulisi huomioiduksi. Esitys ei vastaa tähän.

Tarjoaako X Oy muita ratkaisuvaihtoehtoja työllisyystilanteen edistämiseksi, kuten mahdollisuutta työkokeiluun, oppisopimusopiskeluun tai harjoittelupaikan etsintään.

X Oy:n positiivisen organisaatiomaineen rakentamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. X Oy:n on toiminnallaan oltava tasavertainen toimija yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa, jottei toiminta ja sinne ohjatut asiakkaat leimaudu viimesijaisuusperiaatteen mukaan.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Mikäli toiminnalla tavoitellaan yleisiä, todellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluita ja toimintaa markkinaehtoisesti, ei liiketoiminta-alueita tulisi lähtökohtaisesti rajata lailla eikä asetuksilla tietyille toimialoille, jolloin potentiaaliset tulevaisuuden alat voisivat jäädä liiketoimintaa ohjaavan lain ulkopuolelle.

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Kohderymänä osatyökykyiset kattavat hyvin laajan kirjon erilaisia henkilöitä, joiden työllistymisedellytykset poikkeavat toisistaan suuresti. Osatyökykyisyys määräytyy aina suhteessa kyseessä olevaan tehtävään, joten yleisiä kaikille toimialoille sopivia kriteeristöjä osatyökykyisyydestä lienee mahdoton laatia. Kohdejoukko on kaikkiaan hyvin haasteellinen, kun toiminnan tavoitteena on työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Esityksessä X Oy:n hakijat määrittellään "...työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat huomattavasti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joiden osalta on ilmeistä, ettei työllistyminen muulle työnantajalle ole mahdollista." Mainitusta kohderyhmästä vain osa on TE-asiakkuuksia ja Te-palveluiden asiakkaila vain osalla on asianmukaisesti todettu vika, vamma tai sairaus, joka estää työllistymisen. Näiden lisäksi on suuri joukko pitkäaikaisasiakkaita, joiden elämäntilanne on hyvin haastava työllistymisen näkökannalta. Te-palveluilla ei tavoiteta pitkäaikaissairaita tai vaikeasti vammaisia henkilöitä, joiden asiakkuus on

järjestetty muissa palveluissa. Esitetyllä rajauksella palvelun ulkopuolelle jäävät myös maahanmuuttajataustaiset, joiden työllistymistä vaikeuttaa erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomuus.

Kohderyhmälle tarkoitetut erilaiset tuki- ja etuuslajit eivät saa muodostaa kannustinloukkuja, kun henkilö työllistyy X Oy:lle. Työn vastaanottaminen myös taloudellisesta näkökulmasta on oltava kannattava ratkaisu, il-man pelkoa mahdollisten etuuksien menettämisestä.

Kohderyhmä ja sitä koskevat kriteeristöt tulee määritellä tarkasti, sekä yhtenäistää terminologia, jotta asiakkaiden oikeusturva ja tasapuolinen kohtelu voidaan taata. Kohderyhmän asiakkaiden tunnistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja varmistaa asiantuntijaosaamisen riittävyys tunnistamisessa.

Esitys jättää avoimeksi, kuinka palvelun viimesijaisuus määritellään ja kuinka sitä tarkastellaan. Mitä toimenpiteitä tai palveluita pitää olla kokeiltuna, ennen viimesijaisuusperiaatteen toteutumista. Kuuluuko TE-viranomaisen selvittää asiakkaan osaamisen taso, muut aiemmat työllistymistoimenpiteet ja käytetyt palvelut, ennen ohjautumista X Oy:lle.

Esityksen mukaan X Oy:n palveluksessa on myös hallinnollisia ja muita vastaavia tehtäviä hoitavaa henkilöstöä, mutta henkilöstön rakennetta, suhteellista määrää tai toimenkuvia ei esityksessä avattu. Esitys jättää avoimeksi, mikä olisi asiakkaan saama hyöty ohjautumisesta X Oy:lle, ja millaiset ovat asiakkaan työllistymisen tueksi tarjottavat konkreettiset tuki-, ohjaus- ja muut tarpeenmukaiset palvelut, joiden avulla siirtyminen avoimille työmarkkinoille tapahtuu. Pohdintaa herättää, kuinka yhteistyö ja vastuunjako asiakkaan muiden hoito-, tuki- ja palvelutahojen, kuten terveydenhuollon, sosiaalityön, Kelan ja muun verkoston kanssa limittyisi osaksi asiakkaan saamaa palvelua.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Keskittäminen ja koordinoituvastuu yhteen TE-toimistoon on perusteltua yhdenmukaisen asiakasohjauksen näkökulmasta. Toimiessaan keskitetty asiakasohjausvastuu mahdollistaisi asiakkaiden yhdenvertaisen kohtelun, tasalaatuisuuden ohjauksessa ja palveluiden saatavuudessa, sekä yhdenmukaistaisi toimintatavat. Esityksen 3 §:ssä mainitaan, että osatyökykyisyyden arviointia tehtäisiin osana työ- ja elinkeinotoimistojen normaalia asiakastyötä ja asiakkaiden työllistymisedellytysten arviointia. On huomioitava, että arviointi tarvitsee tuekseen laaja-alaista osaamista työ- ja toimintakykyasioihin sekä ostopalveluita, kuten erilaisia asiantuntija-arviointipalveluja. Tällöin palveluhankinnat tulisi kytkeä osaksi X Oy:n toimeenpanoa ja varmistaa laadukkaiden palveluhankintojen saatavuus. Toimiakseen asiakasohjaus tarvitsee laadunvalvontaa, seurantaa ja arviointia toiminnan kehittämiseksi.

TE-toimistoille keskitetyn asiakasohjauksen haasteena nähdään se, että suuri osa kohderyhmän asiakkaita ja tieto heidän palvelutarpeestaan on jo nyt kuntakokeiluissa tai sosiaalihuoltolain mukaisten asiakkaiden osalta sosiaalitoimessa, joten siellä pitäisi tehdä myös arvio palvelun mahdollisuudesta. Ohjautuminen sieltä TE-toimiston arvioitavaksi monimutkaistaa palvelujärjestelmää entisestään, asiakkaalla voi olla useita palveluntarjoajia samanaikaisesti ja kokonaisuus on asiakkaan kannalta vaikeasti hahmotettava.

Asiakasosallisuutta ja yhdenvertaisuutta tulisi tukea jo ohjausvaiheessa X Oy:lle. Asiakkaalle toivotaan aktiivisempaa roolia hakeutuessaan X Oy:n työtehtäviin. Koska kyseessä on palvelussuhde, voisi hakeutuminen X Oy:lle olisi rekrytointiprosessi, jossa vois olla esim. kevennetty hakulomake tai haastattelumenettely. Asiakkaalle voidaan tarjota TE-asiantuntijan tuki ja apu hakumenettelyssä. Tämä tukisi asiakkaan itseohjautuvuutta ja pystyvyyden tunnetta heti alusta alkaen.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

Välittäjä Oy

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

X Oy:lle suunnattu pääoma nähdään riittämättömänä. Toimiakseen Ruotsin Samhall mallia mukaillen, pääomaa tulisi kasvattaa huomattavasti. Riittämätön pääoma johtaa nopeasti toiminnan supistumiseen kohdennetuille alueille/kohderyhmille, jolloin yhtiön yhteiskunnalliset tavoitteet jäävät toteutumatta.

Huolena on, että X Oy:n toiminta muuttuu luonteeltaan viimesijaiseksi suojatyöksi, josta ei saada todellista virtaa avoimille työmarkkinoille. Näin ollen X Oy:lle muodostuu pitkäaikaiset työsuhdeperustaiset asiakkuudet, eikä vaihtuvuutta saada aikaan.

Asiantuntijaresurssien ja asiantuntijaosaamisen riittävyydestä asiakasohjaukseen tulisi huolehtia, jotta TE-toimistoihin keskitetty ohjaus voisi toimia. Esitys ei ota kantaa, olisiko TE-toimistoilla erillinen osatyökykyisten palveluiden ohjausporukka, keiden vastuulla ohjaus X Oy:lle on.

Kulu- ja kustannusrakenne, sekä toiminnan vaikuttavuus ja siitä saatavat hyödyt jäävät esityksen pohjalta epäselviksi.

Vaihtoehtoisena osatyökykyisten työllistämisen edistäjänä ehdotetaan työnantajien vastuuttamista sosiaalipoliittisen työllistäminen edistämässä erilaisten tukitoimien keinoin.

Voisiko toiminnan rahoituksen kautta ohjata ja kannustaa X Oy:tä rakentamaan tukitoimet avoimille markkinoille siirtymään?

Osatyökykyisten palveluiden eriyttäminen muista työvoimapalveluista haastaa ajatuksen "yhden luukun periaatteesta" ja huolena on palvelupolkujen monimutkaistuminen.

Joustavampi asiantuntijaohjaus X Oy:lle, kun tunnistetaan mikä tahansa merkittävä osatyökykyisyyden ilmentymä ja asiakas itse haluaa tulla ohjatuksi. Tällöin X Oy seuloisi ohjatut hakijat tarkemmin ja tiedottaisi hakijoita päätöksestä ja sijoittumisesta tehtäviin. Näin X Oy pääsisi enemmän vaikuttamaan toimintansa käynnistämiseen, jolloin myös TE-asiantuntijat voisivat kokea uuden erityistehtäväyhtiön positiiviseksi täydentäväksi palveluksi monenlaisissa asiakastilanteissa.

Hämeen TE-toimisto ilmaisee kiinnostuksensa neuvotella roolista asiakasohjausta koordinoivana toimistona. Neuvoteltavina asioina nähdään muun muassa erillisresurssointiin liittyvät kysymykset, riittävän väljät mahdollisuudet toiminnan mallinnukseen ja kehittämiseen, sekä mahdollisuus yrityskumppanuuksien edistämiseen. Asiakaskohderyhmän laajentaminen nähdään myös olennaisena, jotta voidaan varmistua siitä, että X Oy:lle ohjatuilla henkilöillä on tosiasialliset edellytykset suoriutua työstä ja kuntoutuminen on palveluun ohjautuessa riittävällä tasolla.

Loponen Kaisa
Hämeen TE-toimisto